

Orlik Szidónia: **A HEGEDŰ**

Meleg nyári délután volt, amikor az idős nyugdíjas óvónő leült a Duna parton a Lánchíd pesti hídfőjéhez közel eső kedvenc helyére. Eltűnődött, és újra megállapította, milyen sok a hasonlóság a folyó és az emberi élet között.

Eszébe jutott az a pár mondat, amit otthon mondogatott magában, nem egyszer fél-hangosan is: állok a Duna parton. Nézem a vizet. Sodrása hol erősebb, hol gyengédebb, de állandó, mindig jelen van. Néhány éve gondolt arra először, hogy életében egyre több a múlt, fogynak az előtte álló évek. Viszont éltette a remény, hogy azután, ha ő nem lesz, az emlékek, írások élnek tovább.

Valamikor élt egyszer egy Liszi nevű hölgy, aki tudott szeretet adni és kapni, ezért lehetett boldog, teljes az élete.

Hogy most hol tart, nem tudja senki, talán még maga sem. Figyel, mérlegel, bele éli magát másik helyzetébe, összehasonlítja, csodálkozik, beletörődik, képes mindent előlről kezdeni, bizakodik.

Idős ugyan, de mindig talál magának munkát, vagy a munka találja meg őt?

A legelső, éjszakai hólapátolással kezdődött, úgy ötvenöt évvel ezelőtt. Éppen aznap töltötte be tizenötödik életévét.

Egy Mester utcai pincehelyiségben jelentkeztek hó eltakarítási munkára. Rövid várakozás után kiosztották a csákányokat, lapátokat, és pontosan 22 órakor elindultak a jéghideg éjszakába. Az összeverődött társaság a Boráros tér irányába vonult szótlanul. Szegény rongyos csapat! Azt kívánták magukban: az lenne legjobb, ha szélvédett helyen tudnának dolgozni. Erről persze nem beszéltek egymás között, de hát minek is? Tudták, a szerencse nem azon múlik, ki mit szeretne. Amint megérkeztek a tett színhelyére, halk moraj jelezte: oda minden remény, nincs mit tenni. Egy férfi szájából kesernyés, éles füttyszó hangzott el. A lány mellette állt. Félve ránézett. Láta, amint lehajtotta fejét, és megtörölte könnyes szemét.

Nagyon megsajnálta. Egy pillanatra körül nézett. Megállapította, hogy csak néhányuknak volt megfelelő meleg ruházata, vízálló cipője, vagy csizmája, kesztyűt sem látott mindenkin. Azt is érezte, hogy ő a legfiatalabb közöttük.

A munka kezdetét vette. Kivétel nélkül mindenki dolgozott, próbált helyt állni.

Pontosan éjjel két órakor rövid szünet következett, amit már nagyon vártak. Egy közeli borozóba tértek be, ahol áporodott szag terjengett, de legalább meleg volt. Ahol bűdös van, ott meleg is van. Ez a mondás most nagyon igaznak tűnt.

Jó ez így, - gondolta, a - bűdöset nem sokáig érezzük, megszokjuk, a meleg meg nagyon jól esik mindenkinek. Néhányan beszédbe elegyedtek, legtöbben azonban maguk elé néztek, gondolataikba merülve szótlanul próbáltak pihenni, erőt gyűjteni a munka folytatásához. Ő elkülönülve állt a többiektől. Az járt eszébe, a munkaidő felénél tartanak, a nehezen már túl jutott, nemsokára megy haza, viszi a pénzt, amire nagy szükség van otthon. Édesanyja meleg teával, jó szóval várja majd. Biztosan sajnálja, sokszor gondolhatott rá az éjszaka folyamán. Az is meglehet, hogy nem jött álom a szemére, egyre csak forgolódott ágyában. Többféleképpen, elsősorban becézgetve szólt az ő tizenöt éves leányához, akit nemsokára kis óvó néninek hívnak a gyerekek az óvodában.

De addig is: vadidegen emberek között dolgozik, és jaj, a cipője! Jobb rá sem gondolni! Egyáltalán nem alkalmas téli viseletre. Talán bírja egy darabig, azután biztosan átázik. Az nagyon fontos, beszéltek is róla, meg lesz a munka eredménye, telik első keresetéből egy melegebb csizmára, amiben nem fázna az egyébként is mindig jéghideg lába.

Ahogy telt az idő, úgy érezték, egyre nehezebbek lettek a lapátok, a csákányok.

Ha nehezen, de elérkezett végre a hajnali hat óra, melyet a vezetőjük magasra emelt hólapátjával jelzett. A lány majdnem elmosolyodott: az idegvezetők jeleznek hasonlóképpen esernyőikkel, úgy hozzák csoportjaik tudomására, kövessék őt bátran, ne maradjanak le.

Megkönnyebbülve adták le szerszámaikat. A lány boldogan szabadult meg lapátjától.

Gémberedett ujjakkal írták alá neveiket egy kétes tisztaságú fehér lapra, utána újabb sorba állás következett, átvették munkájukért járó fizetésüket.

Egy idősebb férfi feltartotta a sort, láthatóan feszengett, zavartan téblábolt, ujjai között forgatta a tollat. Körül nézett, szemeivel kereste a munkavezető férfit, aki azonnal tudta, mi a teendője. Halkan megkérdezte tőle a nevét, és gyorsan, feltűnés nélkül alá írt helyette.

Miután átvették fizetésüket, elhagyták a pinchelyiséget.

Nagy pelyhekben esni kezdett a hó. A lányt különös érzés kerítette hatalmába. Mintha másképpen ítélte, más szemmel nézte volna a világot, mint annak előtte. Megtanulta, ha el akar érní valamit az ember, azért nagyon meg kell dolgozni, küzdeni is kell, ha úgy kívánja a helyzet, és azt is, hogy a hóesés sokféle érzést válthat ki az emberből. Felismerte a csillogó pelyhekben a szépet, a hűsítőt, puhát, simogatót, csitítót, biztatót, feledtetőt, azok pedig mit sem törődve a hideggel vidáman szállingóztak, kergetőztek, mint szeles őszi időkben a sokszor megcsodált színes falevelek. Egykettőre beborították arcát, kendőjéből kilátszó fekete haját. Fejét felfele tartotta, szemeit egy pillanatra behunyta. Mélyen beszívta a kora hajnali még tiszta ferencvárosi levegőt. Befordult az első utcán. Ez itt az Angyal utca szegényebb része, áthaladt a Tompa utcán, onnét már jól látta a házat, ahol lakott. Amint oda ért, lenyomta a nehezen járó kilincset. Bejutott azon a kapun, melyről egyre inkább érezte, hogy kilépni rajta jó, de belépni még jobb. Mindjárt elől a két rózsaszínű lépcső, oldalt a sötétzöld fényes csempék, pontosan olyan színűek, mint ebédjükben a cserépkályhájuk, melyhez olyan jó volt támaszkodni télen. Balra a sötét zugban a lakók neveit tartalmazó névtábla, azzal szemben a kopott, de még színeiket felismerhető széles rózsaszínű lépcsők sora.

Lépéseit meggyorsította: Földszint! Első! És végre, itt a második emelet! Kinyitotta a gangra vezető ajtót, szíve nagyot dobbant: megérkezett.

Nem tudott azonnal elaludni. Várta, hogy átjárja a megszokott, minden porcikáját betöltő meleg. Talán bejön hozzá anyukája? Megnézi, alszik-e?

Békesség, nyugalom, biztonság vette körül, amelyet az ember csak otthonában érezhet. Egy ideig még hallgatta testvéreinek jól ismert szuszogását, majd nem sokkal később mély álomba merült. **„Hó, hó, puha fehér hó, takard be az egész földet, legyen álmodó.”**

Más jellegű volt az a munka, amit szünidőben, közvetlenül a nyolcadik osztály befejezése után, az óvónőképzőbe iratkozás előtt vállalt. Kukoricát főzött és árusított a harmadik kerülethez tartozó Flórián tér és Kórház utca sarkán. Hamar megszokta a korai felkelést, sőt, legtöbbször megelőzte ébresztő órájának csörgését. Egyetlen egyszer sem késett el. Az üzletvezető már szerződéskötéskor figyelmeztette, nem szabad késnie, nem szabad megvárakoztatni a korán érkező éhes embereket.

Általában a műszak végére az összes kukorica elfogyott. Késő délután várakozhattak elszállításra az előkészített üres zsákok, a tisztára mosott üst, a szalvéták, sószórok, néhány összecsukható szék. A másnapi munkakezdesnek nem volt akadálya, kezdődhetett minden előlről. Esténként pontosan leszámolt a napi bevétellel főnökének, aki az eladott kukoricák száma szerint adta oda az napi bérét.

Főzés közben jutott arra is ideje, hogy figyelje a gyerekeket, amint hozzáláttak az evéshez, ahogyan majszolták a finom, puhára főzött csemeget.

Egy alkalommal napközis társaság érkezett az árusítóhelyre. Vásárlás után megvárták egymást, majd körülállták a legnagyobb fiút, aki kezeibe vette elsőként megvett nagy cső kukoricáját. Kicsit bohóckodva úgy tartotta szája elé, mint valami szájharmonikát. Dű-dű- dű-dű dűdűdű... A dallamot a kisebbek felismerték, mindjárt énekelni, rögtönözni kezdtek: aki nem lép egyszerre, nem kap kukoricát estére. Mozdulataikkal utánozták a kör közepén állót, aki szemmel láthatóan örült a sikernek. Mindjárt libasorba állította őket. Háromszor is körül járták az üstöt, mosolyogva néztek a fiatal kukoricafőző lányra minden alkalommal, akiről nem tudták, hogy első munkahelyén tevékenykedik. Szépen szólt a szájharmonika, jókedvűen énekelt a társaság. Nézők is akadtak, akik mosolyogva megtapsolták a rögtönzött mutatványt.

A lány még idejében összeszámolta keresetét, örömmel könyvelte el, hogy telik belőle hegedűre, ha nem is újra, de az legalább a sajátja lesz. Az óvónőképzőben kötelező volt a hangszertanulás.

A szünidő utolsó két hetében talált magának még egy munkát, gyalog ment fel a budai Hegyhát utcába, szerencséje volt, felvették takarítói munkára a gyerektáborba. Így jutott pénz egy pár fél cipőre, de a legfontosabbra, a hön áhított hegedűre is, melyet örömmel vitt magával mindjárt az első zeneórára. Tele volt várakozással, vajon a zenetanár milyennek tartja, megállapítja, lehet-e rajta játszani egyáltalán?

A tanárnő alaposan megnézte a hegedűt, megforgatta minden oldalról, megkopogtatta, az úgynevezett lelkét is megnézte, majd felhangolta.

Amint megszólaltatta, a lány azonnal tudta, jót választott. Figyelmesen hallgatták osztálytársaival az elővarázsolt szép dallamokat, melyeket a tanárnő csalt elő abból a hangszerből, amiért ő annyit dolgozott, amiről eltervezte, hogy nagyon fog rá vigyázni. Abban is biztos volt, hogy gyakran fogja használni az óvodában. Sokszor elképzelte, amint megjelenik csoportjában, egy szót sem szól, elég, ha a gyerekek meglátják kezében a hangszer, máris körülfogják, lesik minden mozdulatát.

Később, a Filler utcai gyakorló óvodában ugyanezt látta a bemutató foglalkozásokon. Olyan szép, szinte megható volt, amikor látta, hogy maguktól jöttek, körül állták a gyerekek az óvónőjüket, egyesek leültek, volt olyan gyerek, aki folytatta megkezdett játékát, de látszott rajta, mennyire figyel, szinte megállt kezében az építő játék, annyira lekötötte, érdekelte, amit hall.

A későbbiekben úgy adódott, hogy paralízisben szenvedő gyerekeknek hegedült kórházban. Ők nem tudták körülfogni, körülállni, hiszen bénultan, mozgásképtelenségre ítélve feküdtek kis ágyaikban, de szemeikben tükröződött, amit éreztek, az öröm, amikor meghallották a hegedű hangját.

Nem volt mindennapos esemény 1956. novemberében, hogy egy ápolónőként dolgozó óvónőnek eszébe jusson, hogy bevigye hegedűjét a Bólyai utcába, egy óvodából nagy gyorsan kialakított heine-medin utókezelő kórházba. Ott muzsikált a szülőktől elszakított, nehéz kórházi körülmények között élő kis gyerekeknek, akiknek oly nagy szükségük volt a szeretetre, a változatosságra, akiknek már kicsi gyerekkorban át kellett esniük különféle megpróbáltatásokon. Az utókezelőbe kerülésüket megelőzően a László kórházban küzdöttek életükért, egészségükért az orvosok. Miután elmúlt a fertőzés veszélye, tovább adása, kerülhettek be egy újabb intézménybe, megint szülők nélkül, idegen helyre, idegen emberek közé, legtöbb esetben ágyhoz kötötten. És íme a csoda: egyszer csak megjelent ágyaik mellett mosolyogva egy fiatal óvó néni, aki azzal a hegedűvel szerzett örömet nekik, ami a saját tulajdona volt, amit nagyon féltett, amit magához szorított, mint valami kisbabát, amikor sietni kellett az Angyal utcai légópincébe, még 1956-ban, a harcok idején.

A keskeny utcában vonultak, dübörögtek a tankok, közeledtek a Kilián laktanyához. Minden oly félelmetesnek tűnt. Lövések csapódtak, puskaropogás, csörömpölés hallatszott ablakok törtek be az elhagyott lakásokban.

Miután minden elcsendesedett, nem hallatszott a tankok zaja sem, akkor merték elhagyni a menedékhelyül szolgáló pinchelyiséget. Szó nélkül, várakozva elindultak fel lakásaikban.

A pályakezdő óvó néni is velük tartott. Hegedűjét magához szorította. Együtt vészelték át a félelmetes napokat.

Gyakran látja maga előtt az óvónőképzőt, az első emeleten levő Brunsvik Teréztől mintázott fehér csipkézett márványszobrot, az előtte levő halkán csobogó ívó kutat, a második emeleten levő osztálytermüket, a katedrát a rajta levő íróasztallal, székkal. A padokkal szemben a falra erősítve piros kartonból kivágott betűkkel várta őket már első naptól a József Attila vers részlet, mely emlékeztette őt is, osztálytársait is a munka fontosságára, szeretetére, értelmére: **„Dolgozni csak pontosan, szépen, ahogy a csillag megy az égen, úgy érdemes”**

Látja maga előtt az első órákra érkező tanárokat, akiket minden esetben felállással üdvözöltek, amint mindannyian éneklésbe kezdtek: Ifjú szívekben virulj édes ének, fel dalra fel, drága szép ifjúság. Zengd hát a dalt, élet dalát, hadd zengje együtt e széles világ, ránk béke vár, hős kézfogás, dallal fogadjuk a holnap hajnalát, áradj te fény, sorsunk égen...

Különösen sokat gondol osztályfőnöknőjére, akit a világ legjobb, legigazságosabb tanárnőjének tartott, akinek köszönettel tartozott azért, hogy belőle is pedagógus lett, hogy befejezhette megkezdett tanulmányait. Hiszen volt egy olyan időszak a család életében, amikor kevés volt az egy kereset a négy gyerek taníttatására, a megfelelő életkörülmények biztosítására.

Osztályfőnöknőjük eljött hozzájuk, beszélt édesanyjával, próbált érvekkel hatni: ez már az utolsó tanév, jól, könnyen tanul a kislány, kár lenne, ha a közeledő képesítő vizsga előtt hagyná abba a tanulást, nemsokára megkapja oklevelét, dolgozni fog óvodában, könnyebb lesz utána a megélhetés, addig bírják ki valahogy! Mindezeket édesanyja mesélte el neki utólag, miután egyre faggatta őt, miről beszéltek olyan sokáig a tanárnővel. Amikor kijöttek hozzá, kisírt szemekkel, mosolyogva néztek rá.

Egy alkalommal, amikor másodikosok voltak, megkérte őket zene tanárnőjük, alakítsanak kis zenekart, és hegedüljenek valami nagyon szépet, talán egy altatót, aminek hangjára elalszanak a gyerekek, aminek hangjától megszépül a világ. Osztálytársaikkal egymásra néztek, tudták azonnal, teljesítik tanárnőjük kérését.

Ki saját hegedűjét használta, ki azt, amit az iskolától kapott kölcsön.

Egyik diák kitűnt közülük szabályosan tartott, első keresetéből vásárolt féltett hegedűjével. Szeretettel fölėje hajolt, egy pillanatra becsukta szemeit. Maga előtt látta a kedvenc babájukat, kis autóikat szorongató, talán ujjukat szopó, alváshoz készülő, zeneszóra váró kicsinyeket.

Messzire szálltak a dallamok:

*Álmodj, álmodj kicsi mackó, álmodj, álmodj, medve talpú, medve mancsú álmodj...
Arany kertben aranyfa, arany bölcső alatta, arany csengő muzsikál.... Elalszik a kisbaba, édesanyja
csillaga, álmodj szépet, álmodj jót, arany diót, mogyorót.*

A kis zenekar talán soha még olyan tisztán, meghatottan nem hegedült, mint azon az órán.